

Управління культури і туризму
Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумської обласної ради
"Сумська обласна бібліотека для дітей"

*Свята земля, ти вічно з нами,
ти рідна дочкам і синам...*

**Методичні поради бібліотечним
працівникам з популяризації літератури
про туристичні об'єкти Сумщини
(до Міжнародного року розвитку туризму)**

Суми
2017

Управління культури і туризму
Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад Сумської обласної ради
"Сумська обласна бібліотека для дітей"

*Свята земля, ти вічно з нами,
ти рідна дочкам і синам...*

Методичні поради бібліотечним
працівникам з популяризації літератури
про туристичні об'єкти Сумщини
(до Міжнародного року розвитку туризму)

Суми
2017

ББК 91.9:26:63:83(4УКР4СУМ)

С 11

УДК 027.625:338.48(477.52)

Свята земля, ти вічно з нами, ти рідна дочкам і синам... : методичні поради бібліотечним працівникам з популяризації літератури про туристичні об'єкти Сумщини (до Міжнародного року розвитку туризму) / КЗ СОР «Сумська обласна бібліотека для дітей»; уклад. М.В.Безверха. – Суми, 2017. – 28с.

СУМЩИНА ТУРИСТИЧНА ЗАПРОШУЄ

Мальовнича і чарівна Сумщина

Багатовікова історія Сумщини відбилася у численних пам'ятках матеріальної та духовної культури. І це не тільки окремі унікальні архітектурні споруди й видатні мистецькі. Основою духовних традицій української нації завжди були і є християнські моральні цінності.

Серед надбань церковної культури Сумщини унікальні архітектурні споруди: Анастасіївська церква у Глухові, комплекс Софроніївського монастиря у Путивльському районі. Найдавніші у Сумах храми: Воскресенська церква, Сумські Спасо-Преображенський та Троїцький собори.

Наша область пишається своїми музеями (10 державних музеїв). Колекції краснавчих музеїв області дозволяють відвідувачам отримати вичерпну інформацію про багаторічну історію Сумщини.

Сумщина має унікальну історико-культурну спадщину – майже 1,5 тис. пам'яток історії, 780 археологічні, 102 пам'ятки монументального мистецтва та 373 пам'ятки архітектури.

Прадавня історія відчувається біля пам'ятника мамонту, що в селі Кулішівка Недригайлівського району, а над долиною р. Сула на Роменщині можна побачити найвищий скіфський курган.

Відчути велич та славу України можна на полі Конотопської битви біля села Соснівка Конотопського району, а дух Батьківщини останнього отамана Запорізької Січі П. Калнишевського – в с. Пустовійтівка Роменського району.

Використовуючи книжкові багатства, періодичні видання, аудіовізуальні документи та технічні засоби, для користувачів бібліотеки можна організувати різноманітні заходи, основною метою яких має бути популяризація історії, традицій та культури нашого краю.

Шановні колеги! Мета методичних порад сприяти вам пробудити у юних користувачів ваших бібліотек інтерес до вивчення історичного минулого рідного краю, ознайомити їх з чарівною природою, традиціями, культурними надбаннями, пам'ятками архітектури, видатними письменниками, художниками, науковцями Сумщини, використовуючи для цього як традиційні, так і інноваційні форми популяризації літератури: бесіди, бліц-турніри, вікторини, літературно-музейні експедиції, краєзнавчі подорожі, веб-квести, краєзнавчі калейдоскопи, віртуальні екскурсії, фото-кросворди, мультимедійні презентації, літературні галереї, подорож до бібліо музею тощо.

Пропонуємо до Вашої уваги низку заходів, які апробовані нашою бібліотекою і мали схвальний відгук як у дітей, так і в організаторів дитячого читання.

Наприклад, турнір знавців рідного краю «Подорожуємо Сумщиною», інтелект-вікторина «Моє рідне місто», краєзнавчий калейдоскоп «Суми: Що? Де? Коли?», екологічний диспут «Красу рідної природи розуміти серцем вчись...» та ін.

До перелічених заходів для користувачів-учнів 5-9 класів рекомендуємо організувати **книжкову виставку:**

**«Моя Сумщино, Псла і Сейму пісня,
Землі посульської ранковий перецвіт...»**

Цитата:

*Все, що рідне хай нам буде
Найдорожче і святе.
Рідна віра, рідна мова,
рідний край понад усе.*

М.Бурмака

I – «Завітайте на Сумщину –
Наш співочий, щедрий край!»

II – «Ти увінчана мовою зодчих...»

III – «Вона шумить тополею і кленом,
На вільнім полі квітами буя...»

На виставці можна представити енциклопедії, довідники, альбоми, путівники, історичні, періодичні видання, які розповідають про славне історичне минуле рідного краю, його культурні традиції, звичаї, обряди, які сприятимуть вихованню патріотичних почуттів до малої Батьківщини.

Сумщина... Хіба можна її не любити? Така затишна й гомінка, обмережена зеленню дерев і різнобарв'ям квітів. А ще Сумщина має надзвичайно багате історичне минуле.

Тож всі ми, а особливо молоде покоління, повинні знати й шанувати славне минуле нашого народу – історію, традиції, надбання.

Цікавим для юних користувачів, на нашу думку, стане краєзнавчий круїз **«Пізнавай свій рідний край»**, який має на меті вдосконалити краєзнавчі знання дітей, ознайомити їх з історичним минулим краю, нагадати забуті історичні події, цікаві факти з життя письменників, які внесли вагомий внесок в літературу, заохотити відвідати історичні місця.

Умовно круїз можна поділити на декілька зупинок:

- історична *«І є історія в нас давня і велич рідної землі»*;
- літературна *«Бібліомузей»*;
- природнича *«Перлини рідної землі»*.

Заселення території нинішньої Сумщини розпочалося приблизно 15 тис. років тому. Сумщина ... Древня й сивочола земля, овіяна легендами і славою.

З нашим краєм нерозривно пов'язане «Слово о полку Ігоревім» – перлина світового мистецтва, найдавніша пам'ятка Київської Русі, в якій вперше згадується і наше славне місто Путивль.

Легенди і бувальщина Сумщини переплетені.

Існує така народна легенда, що Ярославна, дізнавшись про полон Ігоря, зібрала військо, пішла в половецький степ і розбила половців. Тому в Путивлі поставлено пам'ятник саме їй, а не князю Ігорю.

З XIV ст. територія сучасної Сумщини увійшла до складу Великого князівства Литовського. В цей час відроджуються старі міста – Путивль, Хотінь, Ромни.

Після визвольної війни під проводом Б. Хмельницького і приєднання Лівобережної України до Росії вихідці з Правобережжя знову заселяють спустошені землі, що отримали назву Слобідської України.

Переселенцями засновано багато населених пунктів: Суми, Охтирка, Лебедин, Терни, Ворожба та інші.

За часів Гетьманщини західна і північна частини сучасної Сумщини увійшли до складу Ніжинського, а південно-західна – до Лубенського, Прилуцького і Гадяцького полків.

«Цвіт московської кінноти загинув в один день...», – так писав російський історик Соловйов про Конотопську битву 1659 року. В цій битві гетьман України Іван Виговський ущент розбив військо московського царя. Ця битва ще відома як Соснівська: від назви села, поблизу якого відбувся вирішальний бій.

З цього часу його ім'я навічно пов'язане з історією Сумщини.

У незалежній Україні битву під Конотопом стали відзначати на державному рівні. Тут встановили пам'ятний знак, звели капличку, відкрили експозицію, присвячену цій історичній події.

У наші дні щороку проходить Всеукраїнський фестиваль «Конотопська битва».

Тисячі людей відвідують Конотоп та сусіднє з містом село Шаповалівку, де встановлений пам'ятний знак на честь перемоги в Конотопській битві, щоб послухати і побачити, як відроджуються героїчні сторінки нашої історії.

На Сумщині є багато місць, пов'язаних з відомими історичними подіями або особами. Хочеться звернути увагу на одне з таких місць. Це село Пустовійтівка, батьківщина останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського.

Державний історико-культурний заповідник «Посулля» створений у 2007 році з метою збереження, розвитку й популяризації пам'яток історичного району Посулля, що охоплює територію сучасних Роменського та Недригайлівського районів Сумщини, яка багата як на історичні, так і природні пам'ятки – на тлі чудової природи тут відбувалися визначні для національної історії події.

Пам'ятний знак на честь
Конотопської битви

Для закріплення знань з історії краю пропонуємо для користувачів-учнів 7-8 класів **вікторину «Чи знаєш ти свій край?»**

1. Назвіть місто – столицю гетьманської України.

(м. Глухів)

2. Як називався наш край у давні часи?

(Слобожанщина, або Слобідська Україна)

3. Імена яких міст Сумщини носили гусарські полки, що брали участь у військових подіях 1812 року?

(Охтирський гусарський полк, Сумський гусарський полк, Глухівський кірасирський полк)

4. Назва міста і битви, де українські козаки розбили російську армію у 1659 році.

(м. Конотоп, Конотопська битва)

5. Назвіть нашого земляка, відомого діяча Запорозької Січі.

(Петро Калнишевський)

6. Назвіть міста, в яких проходили найвідоміші ярмарки на Сумщині.

(Ромни, Лебедин, Кролевець)

7. Прізвища меценатів-підприємців дореволюційної Сумщині.

(Харитоненки, Терещенки)

8. Назвіть прізвища найвідоміших кобзарів, уродженців Сумщини.

(Євген Адамцевич, Єгор Мовчан, Микола Мошик)

9. Назвіть авторів пам'ятника Кобзареві, що стоїть в сквері ім. Т.Шевченка в Сумах та в Ромнах?

(Яків Красножон, Іван Кавалерідзе)

10. Чиє ім'я носить Сумський художній музей?

(Никанора Онацького)

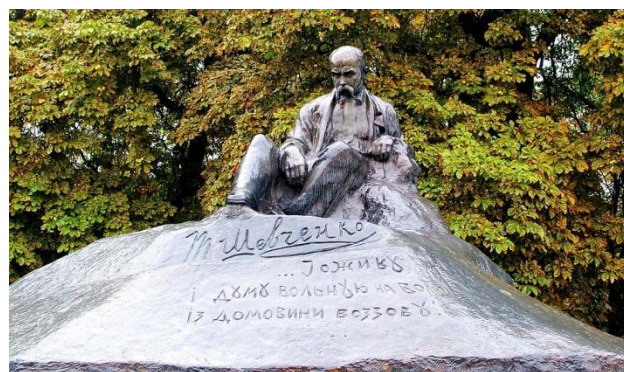
11. Назвіть вулиці м. Суми, названі на честь інших міст міста?

(Харківська, Охтирська, Роменська, Лебединська, Білопільська, Чернігівська, Курська)

12. Які вулиці м. Суми своїми назвами нагадують козацькі часи?

(Вулиця Перекопська, Козацький вал, Шишкарівська, Кузнечна, Герасима Кондратьєва)

13. Яка пам'ятка архітектури є символом міста Суми? *(Альтанка)*

Пропонуємо фотокросворд «Де знаходяться ці пам'ятки?»

			
	1.		
	2.		
	3.		
	4.		
	5.		
	6.		
	7.		
	8.		
	9.		
	10.		
	11.		
	12.		
	13.		
	14.		
	15.		

- 1 Візитівка м.Суми (Альтанка)
2. Пам'ятник «Сумка» (м.Суми)
3. Музей П.І.Чайковського (сmt.Низи)
4. 1-й пам'ятник Т.Шевченку (м.Ромни)
5. Гетьманська столиця (м.Глухів)
6. Музей партизанської слави (м.Путівль)

7. Пам'ятний знак на честь перемоги в Конотопській битві (с. Шаповалівка)
8. Пам'ятник Олексію Бересту (м. Охтирка)
9. У с. Курмани народився відомий письменник (Дмитро Білоус)
10. Яблуня-колонія (м. Кролевець)
11. Музей ткацтва (м. Кролевець)
12. Музей О.Олеся (м. Білопілья)
13. Музей Лесі Українки (с. Косівщина)
14. Круглий двір (м. Тростянець)
15. Природний заповідник «Михайлівська цілина» (в Лебединському районі)
16. Пам'ятник П.Калнишевському (с. Пустовійтівка)

Шедра на таланти земля Сумщини. Тут народилися визначні діячі літератури: Пантелеймон Куліш, Яків Щоголів, Павло Грабовський, Олександр Олесь, Антон Макаренко, Остап Вишня, Давид Бурлюк, Микола Хвильовий, Борис Антоненко-Давидович, Іван Багряний, Леонід Смілянський, Платон Воронько, Дмитро Білоус, Олекса Ющенко та ін.

Наш край бачив Дениса Давидова і Григорія Сковороду, Тараса Шевченка і Миколу Гоголя, Марка Вовчка і Федора Достоєвського, Антона Чехова і Лесю Українку.

Сумщина є значним культурним осередком Слобожанщини і країни в цілому, в якому зберігається пам'ятки про життя чи перебування в області видатних діячів літератури, тут діють понад сто музеїв, створених у складі підприємств, установ, організацій і навчальних закладів Сумської області.

Особливе місце займають літературні музеї, створені на батьківщині українських письменників Олександра Олеся (м. Білопілья), П.А.Грабовського (с. Грабовське Краснопільського району), Остапа Вишні (с. Грунь Охтирського району), поета-ковпаківця Пилипа Рудя (с. Бистрик Кролевецького району).

Наш край відвідали письменники Тарас Шевченко, Леся Українка, Антон Чехов.

Цікаві експозиції пропонують музей Т.Г. Шевченка у с. Шевченкове Конотопського району, музей Лесі Українки у с. Косівщина Сумського району, музей А.П.Чехова в Сумах.

Ми горді тим, що геніальний поет українського народу Тарас Шевченко, подорожуючи Україною, побував і на Сумщині, мав тісні творчі зв'язки з нашим краєм, з його людьми.

Він відвідав Ромни, побував у місті Суми та селі Лифине Лебединського району, де гостював у поміщика Хрущова.

Місто Глухів вперше Шевченко відвідав у 1844 році, коли повертався до Росії з України. Поет побачив чепурні хатинки, розлогі верби, національний український одяг, почув чарівну рідну мову. Прибувши до Глухова, він зупинився у свого приятеля В.О. Білявського,

який мав хутір Білявщину. Свої враження про древнє місто Шевченко описує в повісті «Капітанша». Згадує Тарас Шевченко Глухів і у своїй поемі «Сон» та вірші «Іржавець». Через це місто лежав і останній шлях великого Кобзаря.

Побував поет також і в Кролевеці.

А 4 травня 1861 року Кролевець в останній раз бачив Т.Г.Шевченка: через місто провозили труну з прахом поета. З Петербурга до Москви труну відправили залізницею, а з Москви до Києва везли кіньми тим поштовим трактом, яким Тарас Шевченко їхав востаннє відвідати батьківщину. Прах поета скрізь зустрічали селяни, робітники, учителі та учні гімназії. Таким був останній шлях Тараса Шевченка в Україну.

Меморіальна дошка на будинку Огієвських в місті Кролевець, де перебував Т.Г.Шевченко

Пам'ятний знак про проходження траурної процесії з тілом Кобзаря через Кролевець.

Відомо, що весною 1889 р. **Леся Українка** разом із матір'ю приїздили на лікування на хутір Косівщина Сумського повіту Харківської губернії до народної цілительки Параски Назарівни Богущ.

Щоб зберегти пам'ять про Лесю Українку та розповісти про це майбутнім поколінням, ще в 1970-х роках на Сумщині було вирішено створити *музей Лесі Українки*. Любителі поезії Лесі Українки організували кімнату-музей поетеси. На стендах – копії з рукописів і фотографії поетеси, статті з газет і журналів, матеріали про перебування письменниці у Косівщині. І немає в селі людини, котра б не

побувала в меморіальній кімнаті поетеси, яка вірила: «Буду жити, геть думи сумні»...

В експозиції представлено світлини різних періодів життя Лесі Українки, старовинні листівки, буклети, ксерокопії, що дають можливість відвідувачам ознайомитися з її творчим і життєвим шляхом, іменами сучасників, близькими серцю місцями.

Пам'ятний знак у с. Косівщина про перебування Лесі Українки

Антон Павлович Чехов – класик світової літератури і драматургії. Його п'єси відомі у всьому світі.

Один із музеїв відомого драматурга Антона Павловича Чехова знаходиться у Сумах, на Луці, на території колишньої садиби сім'ї Линтварьових, у якій із 1888 по 1889 рр. російський письменник жив та працював. Він тепло згадував про своє перебування на Сумщині, вважав, що це місце нічим не поступається найвідомішим курортам.

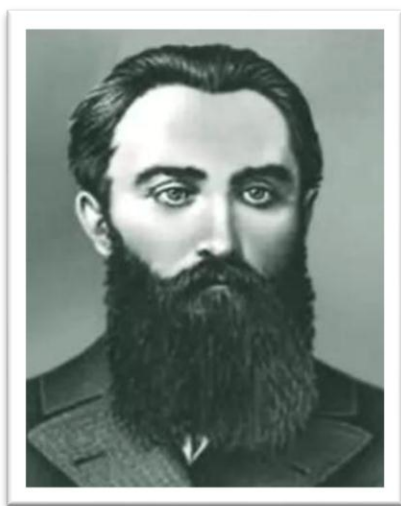
В одному із флігелів садиби Чехов не лише створював літературні шедеври, а й приймав хворих, лікуючи від тих чи інших хвороб.

Загальна кількість експонатів основного фонду сягає позначки в 1760. Зокрема, мова йде про побутові речі та меблі кінця XIX століття, прижиттєві видання творів, які створювалися безпосередньо на Луці, документи та оригінальні фотографії Антона Павловича Чехова і його рідних, серед яких – оригінальне фото письменника 1889 року, на якому міститься дарчий напис Н. М. Линтварьовій.

Відвідувачі музею мають можливість дізнатися більше про лікарську діяльність письменника, про його допомогу місцевим мешканцям, про його

творчу працю та подорожі Україною. Тут можна зануритися в епоху Чехова, ознайомитися з особливостями тогочасних інтер'єрів, побувати в «кімнаті Антоші». Одна з кімнат будинку присвячена братові Антона Павловича – художнику Михайлу. У ній знаходяться його оригінальні малюнки, фотокартки та документи.

Кожного року у музеї відбуваються літературно-музичні вечори і театралізовані свята, які зазвичай присвячуються "Дню Чехова". При музеї функціонує «Клуб друзів А.П. Чехова».

Павло Арсенович Грабовський — український поет-лірик, який народився у селі Пушкарне Охтирського повіту на Харківщині (нині с. Грабовське Краснопільського району) в сім'ї паламаря 11 вересня 1864 року. В 1964 року на вшанування його пам'яті село перейменовано. Тут відкрито музей і встановлено пам'ятник видатному землякові, який з ранньої весни до пізньої осені обрамлюють живі квіти. На місці, де була хата Грабовських, в якій народився Павлуша, — пам'ятний знак.

З численних експонатів дізнаємося про тяжкий життєвий шлях поета-гуманіста, революціонера-демократа. Пожовклі від часу фотографії, документи, поетичні збірки, газетні вирізки, листи. З-поміж іншого відвідувачів неодмінно цікавить рушничок — справді безцінна реліквія. Жіноча рука вишила на білому полотні квіти, казкових птахів, орнаменти. То — рушник матері поета, який передавали з покоління в покоління.

Особистих речей Грабовського в музеї дуже мало. Тим вони і цінніші. Ось лише кілька з тих реліквій: грибок-іграшка, який колись купив люблячий батько своєму синові Борису, та дерев'яний футлярчик для зберігання голок (гольничок), який ще випромінює тепло поетових рук. Експонати розповідають про дитинство, шкільні роки, революційну діяльність земляка. На видному місці його скульптурний портрет, який з любов'ю виготовив сумчанин

Яків Красножон. Майстер професійно вихопив головні риси обличчя Павла Грабовського — рішучість і сміливість у поєднанні з задумливістю та глибиною погляду.

Олександр Олесь (Кандиба Олександр Іванович) народився 5 грудня 1878 року в містечку Білопільля на Сумщині. Український письменник, поет, драматург, що представляв символізм, батько поета і громадського діяча Олега Ольжича.

Його вірші в СРСР не видавалися, ім'я було під негласною забороною, але він був кумиром українців до 1917 р, а сучасні літературознавці ставлять ім'я Олеся в один ряд з Тарасом Шевченком. Вже перша його збірка віршів 1907 р. («З журбою радість обнялась») показала, що з'явився самобутній український поет.

Літературознавці впевнені, що, крім Шевченка, ні до, ні після Олександра Олеся рівних йому по силі поетичного таланту в українській історії не було. Іван Франко порівнював його вірші з музикою, Короленко називав його «українським Гейне».

Білопільці сьогодні з гордістю говорять про те, що наша земля подарувала Україні, всьому світові одного з найвидатніших співців краси, кохання, природи. На цій землі пройшли його дитячі роки, саме тут він відкрив світ, сповнений легенд, поетичних фантазій, звуків природи.

Проходять роки, змінюється життя, але як і раніше, земляки бережуть в своїх серцях світлу пам'ять про О.Олеся.

З метою увіковічення пам'яті видатного земляка у місті Білопільлі 4 грудня 1998 року відкрито музей Олександра Олеся. Сьогодні це одна з культурних скарбниць Сумщини.

Музей розмістився в чудовому приміщенні центральної районної бібліотеки, яка з 1993 року з гордістю носить ім'я свого славетного земляка.

У холі бібліотеки встановлено бюст О.Олеся (робота сумського скульптора Якова

Красножона). В двох просторах світлих кімнатах на 2-му поверсі розмістилась експозиція, що розповідає про життя і творчість поета.

Одна з кімнат присвячена білопільському періоду життя О.Олеся. Завдяки місцевому книготорговцю Кості Стороженку музей має фотознімок будинку, де народився поет в його

тодішньому вигляді. Фотокопія запису в церковній книзі Покровської церкви свідчить, що саме тут було охрещено маленького Сашка.

Вигляд м. Білопільля кінця XIX ст. відтворений в діорамі, переносить відвідувачів в ті часи, коли в місті жила сім'я Кандибів. Доповнюють експозицію музею меблі кінця XIX століття, які зберігалися в помешканнях білопільців. Родзинкою музею є самовар, знайдений в садибі Кандибів на горіщі клуні, що збереглася ще з тих часів.

Найціннішим скарбом музею є особисті речі Олеся передані з архіву поета інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка Національної академії наук України та прижиттєві видання його творів датовані 1909, 1917, 1919, 1923, 1935 роками.

Найкращими спогадами дитинства поета було його перебування в літні місяці в с. Верхосулля (нині с. Верхосулка Білопільського району) на хуторі свого дідуся Василя Пархомовича Грищенка.

І донині тут квітує більше ніж столітній каштан. У 2011 році на цьому місці встановлено пам'ятний знак.

Вся експозиція музею поділена на розділи: «О.Олесь і Білопільщина», «О.Олесь і Суми», «Харківський період в житті поета», «Київ і творча діяльність О.Олеся», «Еміграційний період (1919 – 1944 р.)», «О.Ольжич – син О.Олеся», «О.Олесь і сучасність».

Значне місце в експозиції відведено матеріалам, що висвітлюють життя і творчість сина поета О.Ольжича (Олега Олександровича Кандиби), перебування на Білопільщині внука О.Олеся – Олега Кандиби, який проживає в Канаді.

Численних відвідувачів приваблює і розділ «О.Олесь і сучасність», де представлені книги сучасних українських поетів, письменників, твори лауреатів премії ім. О.Олеся з автографами авторів.

З кожним роком росте потік відвідувачів музею. Для одних – це перше знайомство з О.Олесем, для інших – зустріч з улюбленим поетом.

Пилип Рудь увійшов до плеяди українських поетів, які своїм словом підіймали народ на боротьбу в роки війни. Його партизанська пісня стала символом руху опору. Він пройшов шлях від рядового бійця до політрука Путивльської партизанської роти під керівництвом Сидора Ковпака. Творчий, життєвий і бойовий шлях земляка є прикладом для юного покоління.

Рудь Пилип Сергійович народився 5 грудня 1910 року в с. Бистрик, нині Кролевецького району Сумської області. Вже з 18-річного віку він — репортер конотопської газети «Селянські вісті». Писав під псевдонімом *Пиль Жоржинний*. З 1929 року працює в редакції Конотопської окружної газети «Селянські вісті». При редакції організував літературну групу «Первоцвіт».

Нещодавно відновлено кабінет-музей поета у селі Бистрик Кролевецького району. У ньому відкрито виставку-експозицію. Крім того, створено обласний туристично-краєзнавчий маршрут «Пилипова стежина». Зберігся будинок, де колись мешкав Пилип Рудь. До цього часу росте береза, яку він посадив у 1932 році на честь народження доньки Ліни. Нині вона живе у США. Мета краєзнавчого туристичного маршруту —

ознайомити дітей з творчістю поета, героїчним минулим Кролевецького краю, пройти стежками партизанського поета, воїна-ковпаківця, показати пам'ятні місця, пов'язані з його життєвим шляхом, і місця бойових дій партизанського з'єднання С.А.Ковпака і С.В.Руднева, виховувати почуття патріотизму та гордості за наших славних предків, любові до рідного краю, його героїчної історії.

Остап Вишня (Павло Михайлович Губенко) народився 13 листопада 1889 р. на хуторі Чечва біля містечка Грунь на Полтавщині (тепер Охтирський район Сумської області).

Остап Вишня — письменник-гуморист. Протягом життя написав близько двох із половиною тисяч творів: гуморески, нариси, фейлетони, памфлети, мемуари, щоденник, переклади. Започаткував у літературі новий жанр — усмішку (різновид гумористичного оповідання, в якому оповідь про події була короткою, точною, дотепною і доброю). Провідна тема всієї творчості письменника — розвінчання вад людини і суспільства.

Остапа Вишню не забувають і шанують на батьківщині. У 1982 році в селі Грунь відкрито меморіальний музей. У кількох кімнатах сільського Будинку культури, де не один раз бував незабутній Павло Михайлович, розміщені дорогоцінні реліквії. Тут установлено погруддя Остапа Вишні. Увагу привертають спогади письменників, рідкісні світлини, особисті речі Остапа Вишні. На почесному місці — твори письменників-гумористів

Остапа Вишні та Василя Чечвянського (брата поета), які вийшли у світ після їх реабілітації. Щороку у селі Грунь відбуваються літературно-мистецькі читання «Вишневі усмішки», в яких беруть участь письменники з Києва, Сум, самодіяльні артисти Охтирки, Груні тощо.

Після «відвідин» «Бібліомузею» доречно запропонувати вікторину, яка закріпить знання дітей про письменників, чийі імена пов'язані з нашим краєм.

Вікторина «Літературними стежками Сумщини»

(для користувачів-учнів 6-7кл.)

1. Назвіть місто Сумської області, де народився Олександр Олесь? Як його справжнє прізвище?

(м. Білопілля, Олександр Іванович Кандиба)

2. Назвіть, де саме і коли перебував на Сумщині Т.Г.Шевченко?

*(в нашому краї поет бував під час трьох подорожей по Україні:
у Глухіві, Кролевіці, Лебедині, Конотопі, Ромнах)*

3. Про яке місто іде мова у вірші Д.Білоуса:

Доля славна у міста здавна,
Хоч і лиха було, і скрут.
Тут же плакала Ярославна
Князя Ігоря ждала тут.

*(місто Путивль. Воно згадується у
«Слові о полку Ігоревім»)*

4. Хто з видатних українських письменників народився на хуторі Чечва (нині село Грунь) Охтирського району?

*(письменник-сатирик Остап Вишня –
Павло Михайлович Губенко)*

5. В якому селі на Сумщині перебувала українська поетеса Леся Українка?

(у селі Косівщина під Сумами)

6. Назвіть найвідомішу книгу Дмитра Білоуса.

(«Диво калинове»)

7. Назвіть сучасних дитячих наших письменників-земляків

*(Олексій Столбін, Анна Коршунова,
Тамара Герасименко, Анатолій Давидов)*

8. З яким містом пов'язане перебування на Сумщині Олександра Довженка

(м. Глухов, де він навчався)

9. В якому селі Сумської області народився Павло Грабовський?

(с. Пушкарне, нині Грабовське Краснопільського району)

10. В маєтку якого поміщика жив та працював А.Чехов, коли подорожував Сумщиною?

(Линтварьова)

11. Назвіть прізвище одного з найближчих друзів Т.Г. Шевченка, автора роману «Чорна рада»?

(Пантелеймон Куліш)

12. Назвіть прізвище письменника, який сказав, що О.Олесь наділений «Божою іскрою»?

(Леся Українка)

Рідна природа... Ці слова сповнені глибокого хвилюючого змісту. Перед кожним із нас постає неосяжний, розмаїтий світ тварин і рослин, чарівні краєвиди, чисті джерела.

На Сумщині здавна вшановували природу, ставилися до неї по-материнськи дбайливо. Це закладено і в наших традиціях, і в нашій ментальності. Бо де ще, в якій поезії з такою любов'ю оспівувались чиста вода, калина, верби і тополі, чайки і лелеки.

Унікальний природно-заповідний фонд Сумської області, створений з метою збереження природних територій, комплексів і об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну та історико-культурну цінність.

Ці пам'ятки природи дивують нас багатством видів, форм, барв, неповторною красою. Серед них: унікальна природна пам'ятка – «Михайлівська цілина», що на Лебединщині, так званий музей сосен у Шосткинському районі та загадкова яблуня-колонія у Кролевці, якій уже понад 200 років тощо.

До вашої уваги пропонуємо літературне лото «Красою душу напоїти». Двом командам роздаються однакові картки з уривками віршів поетів-земляків про природу. Ви повинні вказати назву та автора вірша. Команда, яка перша відповідає, отримує 2 бали.

1. Опівночі айстри в саду розцвіли...

Умилась росою, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать.
І в райдугу барвів життя убирать...

(О.Олесь «Айстри»)

2. Я, маленька липка,

Виросту велика, -
Не ламай мене.
Я медовим цвітом
Зацвіту над світом, -
Бережи мене.

(П.Воронько «Липка»)

3. Красо моя, ти Сумщино, Сумщино,

Куди не кинь – барвистих слів розмай:
Ромен, Боромля, Липова долина,
Березів Яр, Лука, Зелений Гай...

(Д.Білоус «Веселковий розмай»)

4. Сокирки, материнка, холодок...

І тирса – ковила ота шовкова.
Навколо розмаїття що не крок,
І дзвонить сонця золота підкова.

(О.Ющенко «Михайлівська цілина»)

5. Іду шляхом, сонце сяє

Вітер з травами говорить;
Перед мною і за мною
Степ колишеться, як море.

(Я.Щоголів «Степ»)

6. Кожен клаптик побережжя дорогий

Мудра осінь акварелями позначить:
Ці берізки, ті діброви і луги,
І оті, що поза гаєм, сірі дачі.

(А.Гризун «Псло»)

Пропонуємо провести **гру-вікторину «Живі символи»**, де діти повинні дати відповідь на питання про тварин, які живуть на території Сумщини.

1. Тварина занесена до Червоної книги України. Живе в норах. Активна у сутінках і вночі. Живиться рослинною їжею, іноді комахами.

(Тушканчик)

2. Невеликий гризун. Верх тіла сіро-бурий, низ сірий, з рудуватим відтінком. Веде підземний спосіб життя. Хоча його самого побачити важко, але виявити легко по досить великих земляних кучугурах, які він нагрібає.

(Сліпак)

3. Загальновідомий хижак. Забарвлення хутра руде або рудувато-сіре. Кінчик хвоста білий. Веде переважно нічний спосіб життя, але іноді зустрічається і вдень. Живиться нарізно-манітнішою їжею: дрібними гризунами, зайцями, птахами, рибою, ягодами та плодами.

(Лисиця)

4. Великий, товстий, більший за кроля, гризун. Ноги короткі. Вуха дуже маленькі. Забарвлення сірувато-жовте. Веде денний спосіб життя. Більшу частину доби проводить у норі. Живиться зеленню, корінням, бульбами степових рослин.

(Бабак)

5. Тварина, яка постійно не живе в заповіднику, але часто заходить пастись. Розміром із свійську козу. Вуха довгі, хвіст короткий, малопомітний. Забарвлення руде влітку і сіре взимку. Веде нічний спосіб життя. Живиться деревиною, чагарниковою і трав'янистою рослинністю.

(Козуля)

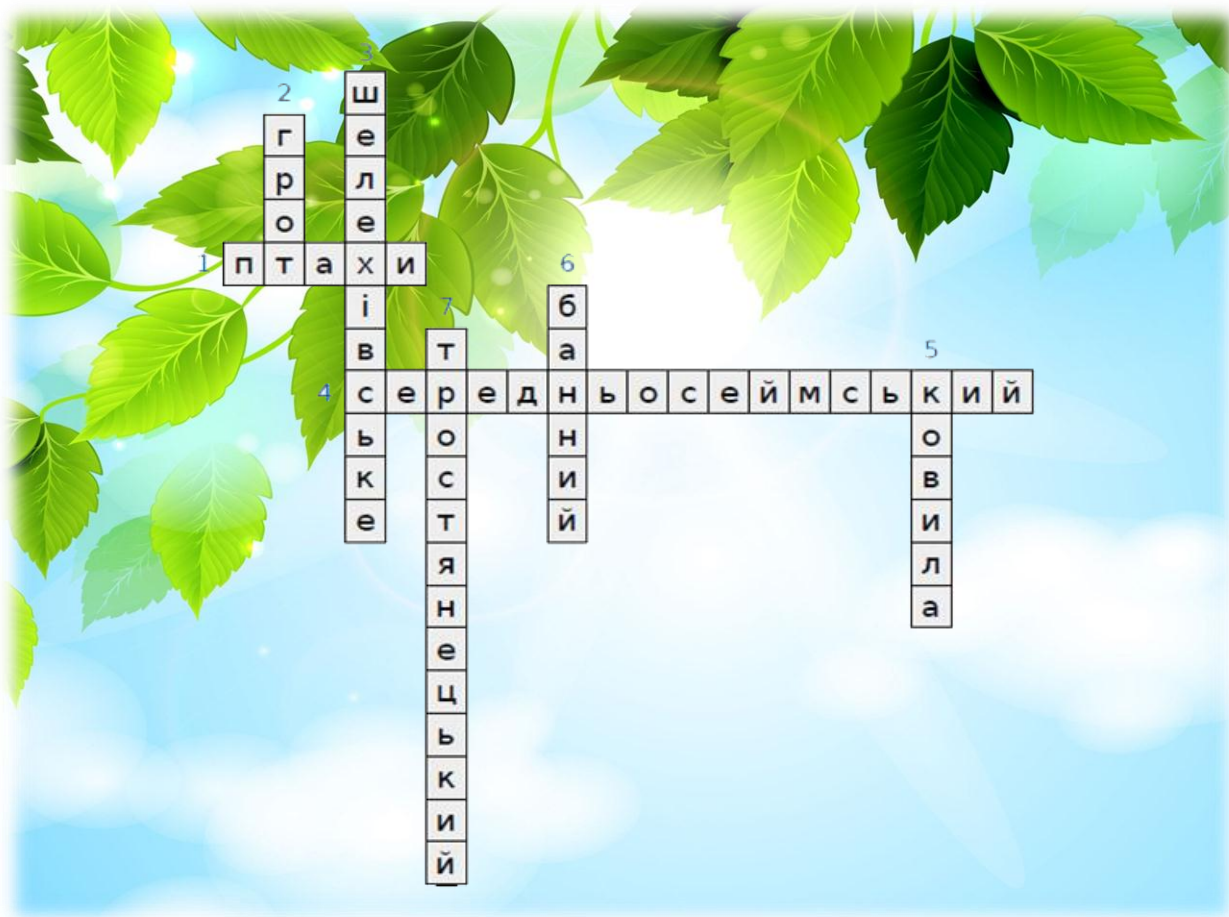

6. Великий звір характерного вигляду, частий гість Михайлівської цілини. Тіло кремезне, вкрите жорсткою щетинистою шерстю. Забарвлення від чорного і рудувато-бурого до сірого. Лігво влаштовує в глухому, затишному місці. Живиться кореневищами, бульбами, плодами, їсть інколи черв'яків, комах, іноді ловить дрібних гризунів.

(Кабан дикий)

Для користувачів-учнів 7-8 класів рекомендуємо запропонувати розгадати кросворд «Природні перлини Сумщини».

1. Найбільше в Деснянсько-Старогутському парку представлені...
(птахи)
2. Залишки цегляного, поставленого на землю купола діаметром близько 10 метрів у Тростянецькому парку.
(грот)
3. Назва озера в Лебединському районі, яке утворилося в Льодниковому періоді.
(Шелехівське)
4. Заказник знаходиться в Путивльському, Білопільському, Буринському районах Сумської області, багато озер і заток.
(Середньосеймський)
5. Символ Михайлівської цілини.
(ковила)
6. Яр, який знаходиться біля села Могриця Сумського району.
(банний)
7. Дендропарк, в якому ростуть дуби, яким більше 250 років.
(Тростянецький)

Географічна загадка «Чи знаєш ти свій рідний край!»

Варіант 1. Надається назва міста, наприклад, Шостка, Буринь, Ромни, Ямпіль, Лебедин та ін. Потрібно вписати назви населених пунктів області, щоб там зустрічались букви, які є в загаданому слові.

Варіант 2. Назвати букву, а діти на цю букву називають і міста, і села. Переможе той, хто найбільше назве населених пунктів. Наприклад, буква С: Суми, С-Буда, Степанівка, Сонячне, Соснівка, Семенівка і т.д. Звідки пішли ці назви?

Отже, по закінченні нашого круїзу, ми впевнені, що перлини рідної Сумщини з її історичним, літературним, природним надбаннями не залишили вас байдужими.

Список використаної літератури:

1. **В Сумах відкрили пам'ятник Чехову** : [до 110-ї річниці смерті письменника] // Данкор. - 2014. - № 32. - С. А14.
2. **Гетьман, В. І.** Збережемо заповідну природу Слобожанщини : природно-заповідний фонд / В. І. Гетьман // Екологічний вісник. - 2016. - № 1-2. - С. 15-18.
3. **Державне управління екології та природних ресурсів у Сумській області.** Пам'ятки природи : [ботанічні пам'ятки м. Тростянець] // Заповідні куточки Тростянецького району : путівник. - Суми : Джерело, 2002. - С. 14.
4. **Державне управління екології та природних ресурсів у Сумській області.** Заповідні урочища : [Тростянецький район] // Заповідні куточки Тростянецького району : путівник. - Суми : Джерело, 2002. - С. 11-13.
5. **Державне управління екології та природних ресурсів у Сумській області.** Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва : [Тростянецький район] // Заповідні куточки Тростянецького району : путівник. - Суми : Джерело, 2002. - С. 5-7.
6. **Музейна спадщина Сумщини** // Панорама. - 2016. - № 27. - С. А10-А11.
7. **Музею Чехова - 55 лет** : [будинок-музей А. П. Чехова на Луці був відкритий до 100-річчя письменника - 29 січня 1960 року] // ДС експрес. - 2015. - № 5. - С. 4.
8. **Нові об'єкти природно-заповідного фонду області** : [інформація] // Екологічне перехрестя : бюлетень. - Суми : Елада, 2010. - С. 10-11.
9. **Околітенко, Наталя.** Михайлівська цілина : [заповідники України. Сумська область] / Околітенко, Наталя // Жінка. - 2015. - № 3. - С. 34 (4-та с. обкладинки).
10. **Перлина Тростянця** : історико-культурний комплекс у Тростянці - безсумнівно, окраса і перлина Сумщини, її візитівка. Ще в далекому 1720 році тростянецькі землі стали власністю духівника царя Петра I - Тимофія Надаржинського // Сумщина. - 2014. - № 5. - С. 28-29.
11. **Природно-заповідний фонд Сумщини** : [перелік заповідників і пам'яток природи області] // Екологічне перехрестя. - 2006. - Вип. 3. - С. 12-13.
12. **Сім природних чудес нашого краю** : рішенням експертної ради визначено сім природних чудес Сумщини // Сумщина. - 2008. - № 18. - С. 1.
13. **Сумська обласна дитяча бібліотека імені М.Островського.** Сім природних чудес Сумщини : методичні рекомендації з популяризації літератури природничої тематики / ОКЗ "Сумська обласна дитяча

бібліотека ім. Островського; уклад. Т.П.Головченко. - Суми, 2009. - 28 с. - М/М № 3737.

14. **Тимощенко, О. П.** Природа - наш дім : (розповідь про пам'ятки природи, що знаходяться на території Сумської області - заказник "Шалигінський", крелевецька яблуня) / О. П. Тимощенко // Шкільна бібліотека. - 2008. - № 3. - С. 14.
15. **Щербак, Ольга.** Музей Чехова став заповідником : [Меморіальному будинку-музею А. П. Чехова в місті Суми з навколишньою територією надано статус парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення] / Щербак, Ольга // Ваш шанс. - 2014. - № 10. - С. 6А.

Склала
Відповідальна за випуск
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Тираж 5 прим.

Безверха М.В.
Тогобіцька Л.М.
Безверха М.В.
Ємельяненко Т.М.

Суми, вул. Петропавлівська, 51
тел./факс: 22-00-82, тел. 22-00-66, 22-00-82
e-mail: sodb@ukr.net
<http://sodb.sumy.ua>